
fra Gordan PROPADALO

ŠTOVANJE ŽRTVE GRADA VUKOVARA

1. UMJESTO UVODA

Uvodno držim potrebnim ukratko pojasniti tri ključna pojma vezana uz temu priopćenja. To su pojmovi: *Vukovar*, *štovanje* i *žrtva*.

Pod pojmom *Vukovara* misli se ponajprije na hrvatske branitelje koji su se usprotivili srpskoj agresiji i kao takvi postali žrtvom te agresije, tj. izloženi materijalnom, fizičkom i psihičkom razaranju, sve do mučenja i nasilne smrti.

Kada je u pitanju pojam *štovanja*, treba reći da on prvenstveno ima teološko-liturgijski kontekst, a njim se označuje vjerska komunikacija s Bogom, izražena kroz zahvaljivanje, slavljenje te prinošenje molitava i žrtava, tj. dobrih i spasonosnih djela. Ta duhovna komunikacija sa Svetim zove se kult ili štovanje. No treba upozoriti da je u ovom priopćenju riječ o neformalnom štovanju žrtve Vukovara.

I konačno, pojam *žrtve*, koji se koristi u vjerskom ali i u općedruštvenom životu, a odnosi se na herojska djela ljubavi učinjena prema nekome iz naravnih ili nadnaravnih motiva. Ovi se motivi međusobno ne isključuju, naprotiv. U drugom slučaju radi se o žrtvi vjernika koji trpe zbog mržnje, progonstva i nepravde te su na razne načine mučeni i ubijeni. U tom slučaju je riječ o žrtvi mučeništva, dakako, ako je ono podneseno iz vjernosti prema Bogu i ljubavi prema bližnjima.

Želim istaknuti da ovo priopćenje ne ide za tim da u detalje istražuje i analizira sve vidove čašćenja i štovanja Vukovara, mada bi i to bilo vrijedno učiniti. Ovo priopćenje želi samo naglasiti nespornu činjenicu štovanja Vukovara, ukazati na uzroke njenog nastanka kao i na neke oblike njenog očitovanja.

2. RANJENI VUKOVAR OŽIVIO U SRCIMA NARODA

Mnoge ljude u svijetu zgrozila je činjenica da na pragu trećeg milenija, u srcu civilizirane Europe, čitav jedan grad bude uništen, bolnice budu razorene a bolesnici i ranjenici poubijani, preživjeli budu zlostavljani i po koncentracijskim logorima prebijani i pogaženi u svom ljudskom dostojanstvu. S druge pak strane malobrojni branitelji Vukovara zadivili su svijet iznimnom hrabrošću i ljubavlju u obrani svoje domovine.

Ako su stranci tako doživljavali agresiju na Vukovar i obranu grada, s kakvim je tek osjećajima strepnje, groze, ali i ponosa, sve to proživljavao njegov vlastiti narod! Uistinu, gotovo goloruk Vukovar, poput Davida s praćkom u ruci (usp. 1 Sam 17), izišao je spram gorostasu koji se po snazi oružja ubrajao među najveće vojne sile u Europi. Međutim, umjesto da taj gorostas pregazi Vukovar u tri dana, kako je bilo planirano, trebala su mu tri mjeseca da ostvari svoje ciljeve. I, što je još poraznije za njega: oštricu svojega mača toliko je otupio na Vukovaru, da se već tu, na vukovarskim razrušenim ulicama, očitovao početak njegova kraja i sloma.

No u svojoj nadasve herojskoj obrani Vukovar je ipak zadobio teške rane uzrokovane sramotnim i neljudskim mučenjem i ubijanjem branitelja, civila i, napose, ranjenika... I upravo je taj stravičan zločin hrvatski narod doživio kao tešku i bolnu ranu na svom nacionalnom biću. Međutim, umjesto da ta rana, kao što se neprijatelj i nadao, bude izvorom opće depresije i malodušnosti u hrvatskoj obrani, iz nje je, naprotiv, potekla svježa krv čudesnog poleta i sveopćeg zanosa u obrani domovine. I tako je razoreni Vukovar, obeščašćen i ponižen, nadživio sebe i uskrsnuo u srcima svih domoljubnih Hrvata. Vukovar se nekako spontano i neprimjetno nastanio u mislima i osjećajima svakog Hrvata čista i dobra srca. Vukovar se poistovjetio s Hrvatskom i Hrvatska s Vukovarom. Upravo onako kako je to Siniša Glavašević napisao u svojoj priči o gradu – „Grad to ste vi“,¹ samo što se ova Sinišina tvrdnja ne odnosi više samo na Vukovarce nego na sve Hrvate, kako nam je lijepo posvjedočio posuški župnik kada je nedavno sa 200 hodočasnika pohodio Vukovar, rekavši: „Došli smo u Vukovar jer duboko osjećamo da smo mi Vukovar, a Vukovar – mi.“

1 S. GLAVAŠEVIĆ, *Priče iz Vukovara*, Ogranak Matice hrvatske Vukovar, Četvrto izdanje, Vukovar, 2009., 14-16.

3. VUKOVAR – STJECIŠTE ŠTOVATELJA

Vukovar je nepunih sedam godina bio okupirani grad. Gotovo svi Hrvati i nesrpsko stanovništvo koje se usprotivilo srpskoj agresiji, ako već nisu smrtno stradali, odvedeni su u srpske koncentracijske logore ili su bili protjerani diljem Hrvatske i širokoga svijeta. No svi su oni prognaničke dane živjeli u žudnji za povratkom u svoj Vukovar.

Po okončanju mirne reintegracije Hrvatskoga Podunavlja u ustavni i politički ustroj Hrvatske (15. siječnja 1998.) rijeka posjetitelja iz svih krajeva Hrvatske počela se slijevati u Vukovar. Porušeni grad i njegove zgrade zjapili su sablasno, poput nekog strašila, svjedočeći o stravičnom nasilju, dok se u zraku ipak osjećao mir i neki blag miris slobode. No misli posjetitelja nezadrživo su išle prema mučenim i ubijenim žrtvama Vukovara, čija su mučenička tijela bila bačena u oganj, u Dunav ili u brojne jame u gradu i okolici... Dolazilo se u Vukovar s osjećajem znatiželje, ali i pijeteta, a vraćalo s tjeskobom i probuđenom nadom. Taj val hodočasnika i pohoditelja Vukovara još uvijek ne jenjava. Štoviše, čini se da se u broju i učestalosti dolaska i povećava.

Umjesno je stoga zapitati se tko su svi ti koji autobusima ili osobnim automobilima kruže gradom, obilazeći, rekao bih, brojne i duboke rane Vukovara, u bolnici, u franjevačkom samostanu i crkvi, na Ovčari, Memorijalnom groblju žrtava Domovinskog rata i drugim mjestima obilježenima trpljenjem i stradanjem? Nesumnjivo, među njima ima i znatiželjnika, ali je daleko više onih koji u Vukovar dolaze iz poštovanja prema prolivenoj krvi nedužnih branitelja i civila. U njima oni gledaju mučenike koji su iz ljubavi prema svojim bližnjima žrtvovali vlastite živote.

Ovakvo razmišljanje o Vukovaru i njegovim žrtvama doziva nam u pamet sada već kanoniziranog sveca Maksimilijana Kolba. On je, naime, u nacističkom logoru Auschwitzu pošao u smrt zato da jedan otac obitelji ostane na životu. Ne umanjujući, a poglavito ne vrijeđajući dostojanstvo ovog svima nam dragog i bliskog sveca, ipak se usuđujem povući usporedbu i upitati: koliko je takvih bilo u hrvatskoj krvavoj povijesti!? To su svi oni koji su ginuli za očuvanje svoje vjere i života svojih bližnjih. Njihova motiviranost za takav čin sebedarne žrtve izražena je, danas pomalo obezvrijeđenim, sloganom „Za krst časni i slobodu zlatnu“.

Takvih mučenika jamačno je bilo u Vukovaru i drugdje u Hrvatskoj u Domovinskom ratu, a sam Bog im zna broja... Radosni smo što se u znak zahvalnosti i spomena na sve njih podiže hram u Udbini, gdje će preživjeli hodo-

častiti i moliti za njih, ali i moliti se njima. Da, možemo se molitvom uteći njima jer vjerujemo da su kao mučenici proslavljeni u nebu i da nam pomažu svojim zagovorom kod Boga. Štoviše, njihova patnja i nasilna smrt, kad je s vjerom Bogu prinesena, ima spasenjsko djelovanje, i to zbog toga što sam Isus trpi s njima i u njima (usp. Fil 3,10; Kol 1,24).

To zajedništvo vjernika s Kristom u patnji i umiranju na simboličan način nam svjedoči lik *Ranjenog Isusa* u franjevačkoj crkvi u Vukovaru. On je također stradao u ratu: bez desne je ruke i bez lijeve potkoljenice. U njemu tako ranjenom mogu se prepoznati svi koji su u ovom nametnutom ratu ostali bez ruku, nogu... To isto vrijedi i za sliku *Žalosne Gospe*, koja je prostrijeljena na više mjesta; u njoj se mogu prepoznati tolike majke koje su shrvane od boli za ubijenom ili nestalom djecom...

Ovom usporedbom želi se naglasiti kako Isus i Marija trpe sa svojim vjericima te njihovu patnju i žrtvu čine vrijednom i zaslužnom pred Bogom. Vrednujući tako patnju i trpljenje vjernika, može se prihvatiti da je žrtva nevinih vjernika u Vukovaru postala zalogom slobode, mira i praštanja. Takvu djelotvornost vukovarskih žrtava jamačno danas doživljavaju Vukovarci koji, unatoč pretrpljenom stradanju i poniženju, ne znaju ni za mržnju ni za osvetu.

4. ISKAZI ŠTOVANJA ŽRTVI VUKOVARA

Vukovar je svojim herojstvom i mučeništvom toliko osvojio hrvatski narod da ovaj nije mogao odoljeti želji da tom gradu iskaže svoju bliskost, privrženost i zahvalnost. Činili su to od početka agresije na Vukovar, a čine to i danas, svatko na sebi primjeren način. Tako je u vrijeme svoje herojske obrane Vukovar bio opjevan u brojnim pjesmama, a tijekom okupacije bio je tema o kojoj su se tkale priče, pisali znanstveni i drugi članci i knjige, snimali filmovi, održavali susreti, predavanja, simpoziji...

Ipak, tek nakon mirne reintegracije Vukovara izrazi štovanja dolaze do punog izražaja, i to ponajviše pohađanjem ili hodočašćenjem. Jamačno nema nijedne općine ili grada u Hrvatskoj koji nije, barem po svojim predstavnicima, pohodio Vukovar. Isto je i s katoličkim župama; od ukupno 1500 župa u Hrvatskoj, jedva da ima neka koja nije hodočastila u Vukovar, čak iz najudaljenijih mjesta kao što su Umag, Cres, Vis, Korčula, pa sve tamo do Kotora u Crnoj Gori...

Osim župa, dolaze osnovne i srednje škole, fakulteti sa studentima... Nerijetko dolaze različite strukovne udruge ili grupe – liječnika, novinara, medicinskog osoblja,

redovnika, poduzetnika, sportaša, umirovljenika i dr. I, dakako, ne dolaze samo Hrvati; dolaze i stranci, najviše riječnim brodovima (Amerikanci, Kanađani, Australci, Englezi, Nijemci).

Nakon Domovinskog rata značajan znak zahvalnosti prema Vukovaru učinili su svi veći gradovi u Hrvatskoj nazvavši jednu ulicu ili trg po gradu Vukovaru. Na Dan sjećanja na žrtvu Vukovara 1991. (18. studenoga) pojedini gradovi svoje vukovarske ulice označe gorućim lampionima i svijećama, dok se u drugim gradovima polažu vijenci i pale svijeće uz spomen-obilježja. A ne tako davno na taj su se dan palile svijeće u prozorima obiteljskih kuća i državnih institucija... Treba istaknuti da toga dana i najviši državni dužnosnici dolaze u Vukovar, na Memorijalnom groblju polažu vijence i pale svijeće, neki se i prekrize i pomole... Svi ti čini i znakovi imaju obilježja kulta ili štovanja onih koji su žrtvom vlastitog života platili slobodu i mir koje danas uživamo.

Na kraju ću spomenuti još jedan vid štovanja žrtve Vukovara. Riječ je o spomen-darovima pohoditelja i hodočasnika. Naime, mnogi pohoditelji franjevačke crkve sv. Filipa i Jakova apostola i samostana u Vukovaru daruju brojne slike, knjige, kipove, rukotvorine i najrazličitije predmete s biljegom određenog kulturnog i duhovnog ambijenta. Neki od njih su vrlo vrijedni, drugi pak manje vrijedni ili čak tržišno bezvrijedni, ali nijedan od darovanih predmeta zapravo nema cijenu. Jer su izraz nemjerljive ljubavi prema žrtvi Vukovara. Dio darovanih predmeta je u prigodi održavanja 13. znanstveno-stručnog skupa *Victor quia victima – Nada za Hrvatsku* bio na prikladan način izložen u samostanskim hodnicima.

5. ZAKLJUČAK

Vukovar je po svom svesrdnom otporu srpskoj agresiji, napose po svojoj žrtvi i smrtnom stradanju, zauzeo jedinstveno mjesto u srcima hrvatskoga naroda. Vukovarski branitelji su ovu grudu natopili vlastitom krvlju; oni su je, dakle, na neki način posvetili. Po tome je Vukovar postao neka vrst hrvatskog nacionalnog svetišta. Po broju hodočasnika može se ubrojiti među najposjećenija, s tom razlikom što je ovdje cijeli grad postao svetište... To na svoj način tvrdi i aktualni predsjednik države kad kaže: „Vukovar je naša svetinja.“ Ako je (a jest) to tako, onda neminovno svi moramo poraditi na tome da se ta svetinja ljubomorno čuva i poštuje, da ne bude ničim oskvrnuta ili obescijenjena ili – ne daj Bože! – prepuštena zaboravu.

Doista, Vukovar je naš „grad na gori“ (usp. Mt 5,14), da se poslužim biblijskom metaforom. Vukovar se uzdigao visoko, tako da ga svatko može vidjeti i u njemu otkriti poticaj za opće dobro, ljubav i žrtvu. Doživljavajući ga u njegovoj istinskoj veličini, svaki bi od nas mogao s psalmistom reći: „Neka mi se jezik za nepce prilijepi, ako spomen tvoj smetnem ja ikada“ (Ps 136,6). S tim u vezi zanimljivo je uočiti kako je i Hrvatski sabor istaknuo važnost *spomena* nazvavši spomen-dan Vukovara – Dan sjećanja na žrtvu Vukovara.

Zaista, ako sebi želimo dobro, moramo se sjećati Vukovara. Zaboravimo li Vukovar, zaboravit ćemo sebe. Stoga nipošto ne smijemo propustiti da o Vukovaru „govorimo istinu, i samo istinu“. S Vukovarom se ne smije licitirati, izdali bismo inače „nevinu krv“ (usp. Mt 27,4). Ne budemo li tako sudili o Vukovaru, Vukovar bi mogao suditi nama.